

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 46.

У НОВОМ САДУ, 15. НОВЕМБРА 1892.

ГОД. V.

ПЕСНИШТВО.

ПОД МЕДВЕДНИКОМ.

Ево једног млина међ горама двома,
Осим једног старца ту никога нема;
Једва се помиче, године га смеле,
Попао га паспаљ, и очи му беле.
Дрвен кров на млину накривио е' мало
А труло му слеме тек што није пало;
Бистра вода шушти преко лакомица,
Разбија е' на витлу у безброј капљица.
Два дебела вепра брбоћу по јазу,
Испод млина гуске чују се по гласу.
Под брдом настрешак од танких сошница,
У њему се види стотинак кошница;
Јато кокошију на сунцу се грију,
Два петлића мала међ собом се бију;
Један гаров скочи, чељусти му зјане,
А мачка на прагу лиже своје шапе.
Помози бог теби, о старино седа!
„Та он само лаје, али не уједа.“
Имаш мало ватре да дуван запалим?
„Хвала богу, здрав сам, задовољан малим.“
Та ти си глуп, старче, као ладна стена!
„Воде има доста, помелара нема.“

Ево сешћу овде да е' одморим мало,
За разговор његов није ми ни стало.
Од раног јутра, кроз планину ову,
Са пушком у руци лут'о сам по лову.
Заврљ'о сам био, планина је пуста,
Вас дан нисам ништа метнуо у уста.
Одавде ћу лако, све низ ову реку,
Одвешће ме она у пољану пеку.
Старче, добри старче, имаш мало проје?
„Ето, што год видиш, божје је на моје!
Ту сам се родио, пораст'о и свик'о,

Ал сам и тумар'о чини ми е' ка' нико.
Човек је ка' новац, иде тамо амо,
Кад изгуби вредност, ми га не гледамо.
Из туђега света давно дош'о дома,
Ту нити сам богат нити сам сирома.
Овај млин ми даје и леба и пића
Па спокојно чекам кончину свог жића.
Прођу и пролазе дани и године,
Ја не слазим нигда тамо у долине.
Ово ме је место свагда веселило,
И јунету слађе где се отелило.
У самоћи овој око мене трепте
Из давне прошлости успомене свете.
Задовољан собом, свет ми овај мпо,
Живот нигда мени није терет био.
У младости мојој, у времену стару,
Чувао сам Дрину, тук'о е' на Минару,
Имао сам коње јоште нејахане,
Носио сам пушке сребром оковане;
Слазио сам с војском до Мораве ладне,
Издрж'о сам битке велике и славне.
Хај, та то је живот, кад слобода еване!
Ми смо је добили, нек су просте ране!
Међу јунацима ја сам јунак био,
С војводама српским рујно вино пио;
Све их ја познајем и свију се сећам,
Кад о њима мислим, ка' да их сад гледам.
Та то су јунаци и соколи сиви,
Ко их год помене, нека им се диви!
И бог може јоште два света створити,
Али таквих нигда не ће се родити.
Но ни један од њих — прећугат' ми е' не да —
Не беше ка' онај што га видех негда;

Што га видех јоште у детињству своме
 На му слика оста у том срцу моме.
 Живот његов беше штит српскога рода
 А смрћу његовом васкрсну слобода.
 И од тада, ето, целог мога века
 Ја не видех нигда таквога човека.
 Горе испод брега, ту нам кућа беше,
 Онда пуна кућа, ал сви изумреше;
 Још сам младић био, дуго пре устанка,
 Руши један човек у кућу из мрака.
 „Где је Павле?“ рече, за мог оца пита,
 Мој отац дотрча, капу доле скида,
 Па се пољубише и седоше тихо,
 Ми се уклонисмо, не остаде нико.
 Какав је то човек? — таквих нема више,
 Ни сликар га не би мог'о да напише.
 Великога чела, покучаста носа,
 Низ леђа, сплетена, пала му је коса;
 Озбиљна изгледа, високога етаса,

Великих брвова а крушнога гласа.
 Образи округли, широке му груди,
 А поглед му такав — мртве да пробуди.
 Обрве спојене к'о ластина крила,
 Ноге су му лаке, иде као вила.
 Црнога одела а оружја сјајног,
 Рек'о б' иде право са Косова славног.
 Поседеше мало — отворише с' врата,
 Мој отац изађе, оде пут вајата;
 Оружје узне на оба кретоше,
 Једну малу чету виш' куће сретоше;
 Па одоше у мрак, сваки од њих ћути,
 Само суво лишће под ногама шушти.
 „Дошли Турци неки — рече мени мати —
 Да глобе по селу; скупо ће их стати!“
 Пред кућом дуго смо ћутећи стојали,
 Страшно доба беше ал с' нисмо бојали.
 Чељад пође спават' па сам пош'о и ја,
 А стриц ми пришапта: „Бирчанин Илија“.

Љ. П. Ненадовић.

НИЈЕ СУЂЕНО.

Штали смо по шумици једно уз друго,
 Срца су нам силно била једном и другом;
 По често смо погледали једно у друго,
 А дах нам се додирив'о једном и другом.
 Све смо ближе приступали једно уз друго,
 А груди се надимаху једном и другом.
 Најзад корак остависмо једно и друго —
 Погледи се суеретоше једном и другом;
 Већ и уста наменасмо једно и друго
 — Хтели смо се да љубимо дуго и дуго —
 Ал у једном нешто шушну близу путање,
 А њезин се отац, љутит, јави кроз грање.
 У брзо се одмакосмо једно и друго.
 Згледасмо се тужно, тихо и зачуђено,
 А срца нам уздахнуше: није суђено!

Седали смо за вечеру једно уз друго;
 Правили смо радо места једно другоме.
 Желели смо да будемо једно уз друго.
 Хтесмо жеље казивати једно другоме.
 Већ се бесмо наместили једно уз друго,
 Па и лице окренули једно другоме —
 Са осмехом погледасмо једно у друго,
 И пућасмо услужности једно другоме.

Мислили смо вечерати једно уз друго,
 Па сладити залагаје једно другоме —
 Док се зачу, из непада, неко прозбори:
 „Пређи, сејо, до матере, па је подвори!“
 Остави нас сва веселост једно и друго —
 Згледасмо се тужно, тихо и зачуђено,
 А срца нам уздахнуше: није суђено!

Спремасмо се за полазак једно и друго —
 Хтесмо рећи „сретна пута“ једно другоме.
 Из далека погледасмо једно у друго,
 А осмех смо слатки слади једно другоме.
 Желесмо се опростити једно и друго —
 И узгред се исказати једно другоме.
 Жалили смо са одласка једно и друго —
 Беше тешко, беше мучно једном и другом.
 И већ хтесмо ближе стати једно уз друго,
 Па пођосмо на опронтај једно другоме —
 Ал, у томе, пусто звонце брзо зазвони...
 Свет нагрну, а прелаз се на брод уклони.
 Погледасмо зачуђено једно у друго,
 Јависмо се, поклонисмо тихо, снуждено,
 А срца нам уздахнуше: није суђено!

Аластор.

НИ ИЗ ЧЕГА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРЕМА.

Приповеда Стеван Радић.

(Наставак)

XVIII.

ларии су и Мргудић очекивали прилику, да и учитељу покажу своју моћ. Што јесте, јесте, они се мало и жањали учитеља, јер су знали, да овај не ће оставити своју укаљану част без одмазде. Што још Војводић није ништа почео, мислили су, да прибира доказе; с тога су прегли, да га се опросте пре, него што би што отпочео. Како ово није било лако, то су они гледали, како би Војводићу загорчали живот у Краковцу, па да сам тражи друго место. И, даде им се прилика. Војводић је искао петгодишњи доплатак и шкољски је одбор имао да каже своју. У шкољском су одбору осим поце још и Оларић и Мргудић. Чим је Оларић био обавештен, да је молба стигла, дошао је сав радостан у општинску кућу.

„Ха! Никад лепше прилике! Прво и прво он не ће знати, да смо га рђаво оценили, те не ће ни помишљати на уток. Друго, висока ће влада на основу те наше оцене одбити му молбу па је фуч са доплатком“.

„Ха, ха, ха! Превијаће се сиромах уча, када добије решење, да је са доплатком одбијен... радовао се Мргудић. А после, нека он распитује, ко му је подвалио!“

Но ту се сети Оларић.

„Ал' ми канда сметнуемо с ума, да је председник шкољског одбора наш дражајши пона. А тај, ма да се према нама показује са свим одан, ипак потајно шурује са учитељем. Зивка га на ручак. Да ли ће и он пристати, да се уча тако оцени? А много стоји до тога, ако оцена буде једнодушна. Најпосле, ако се буде одуширао, ја ћу му попретити, да не ће добијати парохијал из општинске касе... Видићемо.“

Пошаљу по попу.

„Сумњам, да ће хтети отворено бити против учитеља. Још како тако, да га овај није извукао, када га оно оптужисмо...“

У том уђе попа.

Оларић и Мргудић му разјасне ствар. Нешто му мало и претећи позову га, да буде уз њих. Попа пристане, уздајући се да се ваљда не ће дознати, а изреком је замолио Оларића и Мргудића, да чувају „тајну“. Молбу су тако масним изразима пропратили, да се и виша власт убезећнула те чисто посумњала, да је могуће, да овакво страшило од учитеља игде служи. Други дан оду одборници Оларић и Мргудић лично у срез, те усмено допуне своју „оцену“.

Али, што рекли, заклела се земља рају, да се сваке тајне знају — те и Војводић дозна за све појединости те оцене и уложи уток. Од тога дана постао је он у пуној мери огорчен непријатељ Оларићев и Мргудићев, те је смишљао, како да им врати жао за срамоту. Кројио је планове за освету.

И, једнога дана изгледаше утешен. Као да је нашао пут, којим ће сирати лагу са свога имена те се осветити својим противницима. Дозвољавао им је, да се још неко време науживају у уверењу, да су њему шкодили. У његовој је руци стајало, докле ће то тако ићи и када ће се дигнути завеса те указати прстом на план, по ком се бацили блатом на част његову и на част оне жене.

XIX.

Већ смо видели, како је Мргудић постао лутка у рукама Оларића и жене му Фаустине. Оларићу је јако годило, кад је видео, како он мало по мало дотера дотле, да му се клања цело село и како га Мргудић у свему слуша. За кратко време осећао се Оларић тако јак, да му се већ чинило, да Мргудић од њега зависи. Оно, тако је то у ствари и изгледало. У селу се говорило, да Оларић све може. Мргудић није то осећао, него је све већма годно Оларићу, држећи, да је он то дужан њему

ништити, само да се одржи у милости код госпође Фаустине.

Фаустина је од неког времена почела бивати све замишљенија. Свет је којешта зуцао. Не знамо, да ли су ту замишљеност произвели гласови, који се проносили по селу, или што друго. Доста то, да је изгледало, као да Фаустина почиње о себи водити озбиљнијег рачуна. Када би била сама, замислила би се дубље у све, што је прошло и што сада бива. Кад кад би прошапутала сама себи: Ја сам светла и чиста. Што сам чинила, чинила сам за љубав своје мужу те мени има захвалити, што је материјално обезбеђен. Истина, било је тренутака, у којима ме обузимаше осећање, као да љубим тога човека... али, то је збиља било тренутно осећање... Ја писам пренела границе верности према својој мужу...

Тако је она мислила.

Када женска, која је зашла на стазу, на којој би лако дошла до неверства према својој мужу, овако почне мислити, онда је то добар знак. Онда је то знак, да је код ње разум господар, а тај јој светује, да се патраг врати, па ма какав био идејал, који је на ону стазу примамљује. Али, ма да је код Фаустине разлог разума био јачи од осећаја срца, ипак није могао да ослаби навику, која је дубок корен захватила у њеној души, а та је навика била — забава са мушкарцима. Ова је навика усађена у њену душу још у младости. Она је без забаве била болесна. Био то Мргудић или ко други, само неко мора бити. Мргудић је умео задовољити ту њену навику. С тога се морамо чудити, од куд наједаред окупише оне мисли Фаустину? За што јој то више тако не годи? Од куд да охладни њена наклоност према Мргудићу?

Биће ово:

Мргудић, док је био у сили и снази, док је од њега зависила судбина њихова, дотле је он са свим другојачије изгледао у Фаустининим очима. Знамо, да су особито женска срца захвална за добротина, која им се у материјалној оскудици чине. Често се догоди, да се у буд каквом добротинству од стране млада човека снази то као врлина, која привлачи, те осећај захвалности

лако пређе и у саму љубав, по за то ипак не мора прекорачити границе чисте, идејалне љубави. Није дакле чудо, што је и Фаустина осећала захвалност, када би јој мужа из какве неприлике извукао Мргудић. Није дакле чудо, ако је та захвалност пренела тренутно и у осећај љубави. По томе сада је схватљиво и то, што Фаустина куша да се из тога положаја измигољи и видимо, да јој то није тешко с тога, што јој Мргудић више није ништа у стању чинити, јер је оскудица пренела. А све, што сада чини, не изгледа као добротинство, већ само удворност. Сада су она и њен муж тако моћни, да су у стању и Мргудића уништити... Улога, коју сада игра Мргудић, чињаше јој се смешна. Он је мало по мало постао лутка у њеним рукама, а тешко мушкарцу, кад дотле дође. Мргудић је више пута опажао неку промену код Фаустине у понашању према њему те би јој се још већма удварао, а тим би постајао смешнији. Тада би она осећала, да ће овај човек изгубити и последњу искру осећаја, коју она према њему осећа. Међу тим њој није било ни на крај памети, да с њиме прекине на брзо и на начин, који би упадао у очи. Само је пред својим мужем све чешће правдала своје општење са Мргудићем, а по кад кад и изјавила, да би рада била, да га се са свим отресе, јер свет свашта говори. Но муж је утешио тим, да то није на селу ништа страшно ни ново да за ким говоре и да није вредно због таквих ситница раскидати пријатељску везу. Осећао је Оларић, шта се то збива у души Фаустининој, али је ипак држао за доста разбориту, а да би јој он наметао савет, како би се опростила сувишног улагивања Мргудићева.

И збиља је Фаустина почела хладити према Мргудићу. Он је то у неколико опажао, али би се утешио, када би она рекла, да је то због света. Нико у селу није, паравио, примећивао ову малу промену. Пред сељанима изгледаху Оларић, Фаустина и Мргудић једна душа у три тела.

Док се ово збивало у души Фаустининој, дотле је Оларић кројио неки план, од кога се надао приличној користи.

Већ одавна се указиваше потреба, да

се канализују неке баре у општини Краковачкој. Док он није дошао у одбор, бејаше противан томе, јер није било изгледа, да ће тај посао ићи преко њега. Општина Краковачка била би у томе послу коловођа а и пограничне општине би нешто придонеле, јер би и оне имале користи од тога канализовања. Договори се он о томе са Мргудићем, а после и са одбором. Закључак буде створен а Оларићу се остави, да нађе мернике и удеси што треба. Како

је то било, не зна се, само се један мерник пријавио у особи Арнолда Белића.

Отац Арнолдов бејаше стари познаник Оларићев из Мишковца, те се Оларић обрати на младога Белића, који се драге воље прими радње у сигурну изгледу на масну заслугу. Одбор пристане те се Арнолду повери посао. Једнога дана отпутује Оларић по новог мерника, да га доведе у Краковац, где му је ваљало остати, док се посао не сврши.

(Наставиће се)

ЦРВЕНА КАПА.

РОМАН Јована Захарјашевића

с пољског превео Рајко.

(Наставак.)

XXVI.

У вече беше Херман, с родитељима, код Verleger-а. Мина знађаше за то, али јој женски понос забрањиваше, да иде онамо. Бадава је Антонија два пут поручивала, бадава је већ у мркло вече сама по њу дошла, Мина се свакојачко изговарала, и ако јој глас, при том, чудновато дрхташе.

Није умела себи да растумачи, за што не иде, али неки чудан нагон говораше јој, да не иде...

И добро јој је срце погодило. Код Verleger-а беше пред Херманом врло укусна вечера. Беше угарскога вина и окоцимског пива. Подаље на маленом столу беху наслане најбоље смотке. Могло се лепо угледати на оца, који је, с озареним лицем, отирући зној с чела, уживао дарове божје и с неисказаном срећом погледао са стране на заграничне смотке. Исто тако и задовољство материно са неком гибаницом од сира требало га је довести, као што говораше саветник, на поље позитивних потреба човечјих. Али све то остаде без успеха.

Херман је јео врло мало а нио није баш ништа... Освртао се, кад год се отворе врата, сваки гласији корак служавкин трзао га, као да нешто очекује, да некога изгледа и увек се преварио. На бледом му лицу показа се изнуреност. Беше у друштву под мораш. Мисао се његова залетала некуда на другу страну — куда? То је тешко рећи, и ако је цело дру-

штво, скупа с Антонијом, било уверено, да се та мисао врзе по високим собама дворскога саветника...

Најпосле изби на катедралном торњу десет сати, нога сапописа за саветника. Берта устаде, саветник заграби, уз пут, с малог стола пуну прегршт смотака и пре него што је трубач на градској кули огласио сат на све стране белог света, цела срећна породица беше већ код стана дворскога саветника.

— Сви спавају, рећи ће саветник, само се на крајњем прозору светли свећа.

— Онде је баш Минино гнездо, примети Берта, — за цело што год чита!

Херман пође оком за светлонићу, на заборази скренути у попречну улицу.

— Истом је годину дана, како ниси био код куће, па већ не знаш пута! одазва се саветник, на гурну полако Берту.

Херман поправи своју погрешку, на одатле правим путем корачаше до куће на Подзамчу.

Остало заслони ноћ својом мрачном копреном. Ко зна, какови су снови долазили саветнику после тако укусне и обилате вечере, ко зна, о чему је, у потаји, сањала душа Бертина. И Херманове би снове тешко било погодити, јер имађаше засебну собу, људски затворену, а кад је у јутро устао, није никоме ништа приповедао.

Јутро је провео, полазећи познанике. Ручак код родитеља прође такођер без икаквих важних догађаја. Истом вече требало је да му за-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

светли, јарким свећицама на Christbaum-у и сим-
воличним ситницама, које је већ гледао у духу,
где висе на зеленим границима.

Истом што је ушао Херман у дворану двор-
скога саветника, „нечије“ очи три пут проме-
нише своју светлост... Испрва заблесташе као
Луцифер плавичастом светлошћу, за тим као
Венера стрељаху жутим блеском, а најпосле као
Оријон гораху црвено.

Овом приликом не беше Херман системати-
чан у поздрављању. Обишао је Лину и Нину,
на похитао управо тим леним очима, које тако
чудновато мењаху своју светлост, пружајући
руку, да се поздрави... Чињаше му се, да му
је она опростила већ јучерашње своје сузе...

Дошла и вечера; саветник је пио и за се
и за Хермана, који се је удиљ с Мином разго-
варао, док се најпосле не отворише врата, а из
побочне собе сину јасна светлост у дворану...
Беше то Christbaum.

Сви хтедоше да одмах устану од стола, али
домаћин подигне руку горе и повиче:

— Kinder, sitzen bleiben! (Децо, не дижите
се!) Своме усуду се не приближује човек тако
брзо и нагло! Онде, на оним зеленим грани-
цима... „auf dem grünen Baum des Lebens“ (на
зеленом дрвету живота) обешен је свачији усуд.
Стоји само до доброга нагона, да сваки погоди
до њега и узме своје... јер најчешће бива, да
се човек размине са својим усудом и онда је
несрећан целог живота... Еле треба слушати
добре нагоне, нагоне млађане, свеже душе...

Саветник погледа на БERTУ, БЕРТА на до-
маћина, а МИНА баци неприметно, испод дугих
трепавица, дуг поглед на лице Херманово, који
гледаше као и пре замишљено преда се.

Најпосле допусти домаћин друштву, да се
приближе усудову дрвету...

После краткога чуђења и дивљења машило
се наједаред неколико руку божитњег дрвцета.

И чудновато изабраше свако свој усуд!
Лини, као од шале, обеђаваше хартијица с да-
тулом, да ће на брзо добити жељену дугачку
сукњу. Нини је допао господин Пурцел, о коме
је цело вече сањала Јозефина, Ема је добила за-
повест да иде у манастир и т. д.

— Ах страшно се разилазите са својим
усудом! повиче двореки саветник у смеху.

— Der Christbaum referirt heute sehr schlecht!
додаде саветник, држећи се за бокове.

Херман стајаше пред зеленим дрвцетом и

гледаше пажљиво на повешане дарове или, као
што домаћин говораше „усудова придељења“.
На једној граници висаше китица вештачких
споменака и уз њих брижљиво привезана харти-
јица. Херман познаде, да су ручице, које су ту
китицу с таком симетријом слагале, дуго се с
њом забављати морале и да су се усиљавале,
да утутну у њу какву мисао. Мани се руком
по ту китицу, развезе танку хартијицу, па
стаде читати:

— Срећа борави у срцу. Изван срца је
само кичељивост, охолост, лакомост и хладни
разум, који рачуна и који тако стоји према жи-
воту, као зелена граница на дрвету према дво-
струким границима морских корала!...

— Браво! браво! повиче домаћин, а саве-
тник стаде пљескати рукама.

— А дужности према човечанству... а ве-
лика идеја, где је то? запита Херман бојажљиво.

Домаћин се памршти, метне руку. Херману
на раме, па ће рећи:

— Младост, младост, мој Хермане, говори из
тебе!... Кад сам био у твојим годинама у све-
училишту, и мени су се такве лутке врзле по
глави, па смо, шта више, еклонили и тајно дру-
штво, које је имало да цео свет избави... По
после двадесет и неколико година, кад сам до-
зрео искуством, сматрах као свету дужност,
да за такве мисли бацам у тамницу синове
својих пекадашњих другова и пријатеља!... По-
сле двадесет година и ти ћеш, Хермане, радити
тако... као што је радио твој отац!

Херман извуче раме испод домаћинове руке
а саветник оборио главу на груди, па мишљаше
у тај мах, с неким одвратним чувством, о оном
орману, у коме беху домаће усомене...

— Одакле ти такве мисли дођоше у главу?
— запита полугласно сина, као да сам себи
говори.

Домаћин ипак окрене разговор на веселији
предмет. Смејаху се Лини и Нини, и о Пурцелу
рекоше неколико досетака, а општа веселост
поврати се опет међу опријатељене породице.

Најпосле се друштво подели на гомиле,
а домаћин узме саветника испод руке, па се обо-
јица повукоше у дно дворане, да запале нове
смотке и да се нешто поразговоре о својим по-
словима.

— Знате ли, шапну домаћин, да се тај про-
клетни емигранат још крије у моме срезу! Ко-
месар Пурцел му је већ био ушао у траг, бавио

се због тога на селу читав месец дана... на-
рачунао дневнице, да те Бог сачува, и вратио
се празних руку! То ми не да спавати!...

— Ех, шта је један кукаван емигранат! —
одговори саветник — та тај не ће Австрије
покорити!

— То је петина, ал' видите, Пурцел је на-
рачунао себи због тога емигранта толико дне-
вница, да их ваља ма чим оправдати... а на
послетку, да је тај човек ухваћен, то би био
доказ моје ревности...

— А ако нема никакова емигранта... ако
је само господин Пурцел... примети невољно
саветник.

— Saperment! повиче домаћин, нисам на то
ни помислио... а може бити, да је Пурцел...

Док се водио тај поверљиви разговор у дну
дворане, а Херман с Јозефином такођер се раз-
говарао о Пурцелу, пришла је Мина најдаљем
прозору, који беше слабо осветљен, па гледаше
кроз њега на божји свет.

Ноћ беше јасна. Миријаде звезда трентаху
па небу. Нигде не беше ни једнога облачка.

Неколико тренутака пиљила је Мина у то
лено небо, које ју завејаваше неком угодном
хладноћом, гледала је на те тихе, трепетљиве
звезде, које као да јој шаптаху нешто срцу...

У тај мах стаде уз њу Херман... За двоје
људи, који имађаху једно другом нешто да ка-
жу, беше та застрана згодна и угодна.

Мина очекиваше макар једну од оних речи,
које се свакоме не говоре, чекаше неколико тре-
нутака, и груди јој се све већма надимаху...
Ал' Херман не рече те речи.

Паде јој на памет да ту осамљеност некако
корисније употреби и да покаже шта је све
научила.

— Гледајте, господине, — одазва се, пока-
зујући претом на трепетљиву звездицу — гле-
дајте, како тај Оријон има за чудо несталну
светлост! Ја волим светлост Луциферову. У ње-
га је, до душе, мало слабија светлост, ал' за то
је увек једнака!... А где су звезде-близанице?
Сакриле се за кров...

— Знате ли, госпођице, народну причу о
звездама-близаницама? — запита Херман с
осмехом.

— Не, не знам — одговори брзо Мина —
али ту је причу лако погодити!

— Лако погодити? — понови радознано
Херман. — Хајде, покушајте...

Мина се заруменела, чушнула за крајичак
од траке, па одговорила:

— Шта могу друго значити звезде-близани-
нице?... То су зацело две сродне душе... два
срца, која су се узајамно љубила... па их по-
сле смрти анђео опамо однео!...

Херман се осмехну, гледаше неко време у
лешне очи Минине, па ће рећи:

— Тако нешто, само с том разликом, што
су се та два срца могла спојити и овде на земљи!

— Ах, то је ужасно! — уздахну Мина, —
ах, то је жалосно!

Неколико тренутака трајаше ћутање, Херман
је пиљео у небо и дуго стајао тако замисљен.

— Шта читате на том леном небу, госпо-
дине? — запита тихим гласом Мина.

— Шта читам — одговори замисљени Хер-
ман, — ах, то небо друкчије, друкчије мени го-
вори! Чини ми се, да гледам у раскрыпљене ли-
стове светске повеснице!... Сваки народ оста-
вља онде за собом јасан траг, који светли по-
томцима, позивајући их, да чине исто тако ве-
лика и лепа дела, која су онде звездама за-
писана!...

Мина ћуташе за један тренутак. Чињаше
јој се, да у тај мах улази у њу душа младога
запесењака. Одахне дубоко, па рече:

— Ви видите само велике и узвишене
ствари!

— А знате ли, госпођице, ту црну негу на
небу, која звездарима задаје толико главобоље?

— Знам, знам... Kohlensack! зове се у
астрономији.

— Да, тако је — јер је налик на врећу
угљена!... Та црна нега изгледа ми као народ
велик и јуначан, па опет надмоћношћу убијен
и у црни сандук положен... А скупа с њим са-
храњена је идеја слободе!...

Мина се трже, јер у тај мах се домаћин
тако засмеја, да се је одјек разлегао по чита-
вој дворани.

А домаћин баш о њима говораше... У из-
дубини од прозора изгледаше зар Мина за чу-
до лена.

— Гледајте, саветнице, — повиче домаћин
— како наша деца онде лепо кроз прозор из-
вирују. Гледају у звезде и гучу као голубови.
Ја добар стојим, да Херман сад сања о златној
огрлици на мрко-зеленом фраку... А Мина...
Мина... можда и она сања о тој огрлици!...

— Младић је необично даровит, биће од

његу ваљан службеник. Може на јамачно сањати о сјајној каријери...

— Ипак вам јемчим, господине домаћине, — одговори саветник, — да не ће ни тако у потеру за емигрантима, као Пурцел...

— Разуме се, за онаким емигрантима, којих ни нема! — поправи домаћин, па се гласно засмеја.

И саветник се смејао, ал' му тај смех није баш ишао од срца.

XXVII.

Свечи прођоше. Херман се повратио у престоницу. Мина остала сама.

У глухој самоћи опомињала се свију речи Херманових, његових погледа и алузија, скупила је све, што је ма у каквој свези било с љубљеном личношћу и почела је о томе да размишља. Помагаху је доста у томе примедбе Антонијине и других познаника у месту. Мислила је о том и плакала, сањала и тешила се... Најпосле се ипак уверила, да она сама не може ту ништа помоћи и да све треба оставити времену. Сама је одлучила, да савесно извршује све, што је на њу спадало — то јест да љуби Хермана!

А то срце, које је Хермана љубило, јасно јој је говорило, да ни он није према њој равнодушан и да јој само не ће или не може да исповеди своју љубав... А за што је то тако, о том је различито мислила. Један пут јој дође, да је још сувише млада, да се у тим годинама може осећати љубав, али се не пристоји још о њој говорити. Исто је тако могао осамнаесто-годишњи Херман и о самом себи да мисли, могао је да сања по читаве ноћи без сна о Мини, али јој није могао то рећи, јер у тим се годинама не пристоји исповедити госпођици, ако не ћеш да те исмеје. Осим тога је јасно напоменуо дворски саветник, да човек треба врло полако да се приближује своме усуду, а искуство је код Christbaum-а показало, да се овај понајпре размине са својим придељењем, ко се лакомо маша онога, што му је суђено!...

Тако је мудровала Мина, па се умирила... Ал' за то није престала да чита књиге и да ради. На против, сад је још с већим одушевљењем прихватила посла, а како и не ће, кад ју је последњи разговор с Херманом уверио, да се знањем и науком још није с њим изједначила, а женски јој нагон јасно говораше, да га само на том путу може наћи и најзад својим назвати.

За то се све више књига гомилало на њеном маленом столу, све је више беле хартије исписивано ситним леним словима, која састављаху, у неколико, повесницу њене душе.

Јунаштво женскога срца може да се узнесе до велике моћи, тим веће, што га често нико не види! Јер лакше је бити јунак пред целим светом, него пред самим собом!...

И у том скривеном јунаштву протекла је Мини цела година.

Протекла је и друга... и трећа! Положај тих младих људи остаде исти, као и пре.

Родитељи нису ништа наваљивали, јер су знали, да је Херман ђак, и да се тако не може одмах женити.

Доста им беше и то, што је та пријатељска веза непрестано трајала и што ју ништа до тада није раскинуло. Дворски саветник можда није то тако идилично узимао. Можда би дао Мину каковом год просцу, који би се појавио са довољним приходом. Али како' се до јако нико није јављао, а сваки се службеник бојао толиких девојака, које би могле пасти њему на врат, дворски се саветник мирно враћао тим сновима, да бар једну кћерку уда за добра човека и који има будућности!...

Саветник је проживео те године доста мирно. Није више ништа тражио од света, а ако је што и желео, то је преносио на сина. Живео је само за њега и сањао само о његовој будућности. Беше уверен, да ће Херман даље дотерати од њега, да може постати и екецеленција са врло масном платом.

Један пут га само Херман необично ојадно. Седећи, после црне кафе, угодно на наслоњачи и пушећи кријумчарене смотке, што их је добио од пријатеља, подсети саветник Хермана, који је истом дошао кући, на његове детињске године. Причао му са смехом, како се је играо ђенарала, како је, у црвеној капи, јуришао на редове непријатељске, како се је скоро потукао с дечацима због те капе...

Берта је још додала, како се имао и за што тући, јер та је капа токорсе почетак њихове среће, донела је у кућу „крет за заслуге“, двоструку плату и саветнички чин.

А кад је устала са столице, да изнесе на светлост тај породични аманет и да га, после дуга времена, опет види, Херман се је оштро томе противио...

— Што те то тако љути! — рећи ће плахо

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

саветник, — ти си ваљда син државнога службеника! . . .

— Знаш, оче, — одговори Херман — да о том никада не волим говорити. Има ствари, које су под заклетим дужностима оправдане — ал' су за то пред моралним и природним законима зла дела.

— Та ја нисам никад ништа радио, осим своје дужности! — рече тужно саветник.

— Ја сам о том уверен — одговори Херман — иначе би ме то врло болело. Само кад често спомиње дела, која је по дужности чинио и наслађује се њима, буди нехотице сумњу, да их није чинио само по дужности, него из праве страсти. Онда се то дело може узети као зло и о њему вели велики песник: *Das ist der Fluch der boesen That, dass sie nur immer Schlechtes gebaert!* . . . (То је проклетство зла дела, што увек само зло рађа!)

— Сачувај Боже — дрекне саветник, да би то имало да буде почетак несреће!

У својим белешкама се дуго задржава саветник код те, привидно незнатне, породичне сцене. Не може да се надиви умној бистрини свога сина, који му је говорио као зрео човек. Од то доба је почео управо да мрзи на онај аманет, што је чуван у орману. Тај одељак завршује овим речима:

„Ако сам кад после тешка јела поћу сновио, да ме мора гњечи, или да ме вуче за ноге у каквоу пропаст, видео сам увек на њеној глави — црвену капу! . . . А кад се пробудим окупан у зноју и тај страхан сан приоведим потанко Бerti, она се онда расплаче и уверава ме, ако икада буде буне у земљи, да ће мене без сумње обесити! . . .“

— Смејао сам се таквом тумачењу свога сина, и нисам ни слутио, какво сам зло у кућу унео! . . .“

О црвеној капи никад више није саветник спомињао Херману. Није се ипак усудио, да ју баци или уништи; обожавање, које је толике године окружавало тај домаћи аманет, створило је око њега неку ауреолу и та је задржавала његову руку од насиља. Само ју је претрпао читавом хрпом званичних списа одмах други дан после онога чуднога тумачења, којим је Бerta објашњавала његов сан. .

Ни Херман се више није бринуо за ту капу и није више од тада говорио с оцем о добрим и „злим делима“.

Ал' је за то много, врло много расправљао с Мином, која је сваку његову реч чисто гутала.

Особито лети, кад су се у маленој банти, иза суднице, у којој је становао двореки саветник, обоје шетали по обали широке реке, приповедао јој је много што шта, што је сам научно, што је видео, што је искусио. Доносио јој књиге, читао скупа с њом, објашњавао и допуњавао.

После трећих ферија Мина се некако променила. Одилазила је чешће Антонији и позајимала од ње све више пољских књига. Читала их најчешће спрам свеће. Двореки саветник је неколико пута опазио те књиге на њену столу, али није за то ништа говорио. Беше он доста обзиран службеник, а како је боравио у земљи где се служи пољским језиком у свакидашњем дотицају са светом, мишљаше да је и право, да се тај језик научи.

Мина је сабирала новце, што их од оца на дар добије, па је купила пољску повесницу и историју пољске књижевности. Јозефина је приписивала тај чудни укус за пољске књиге њену пријатељству с Антонијом Verleger-овом, која је важила као родољупка у ереском месту, па је, шта више, послала на шеширу тробојне траке. Лина и Нина друкчије мишљаху, али не хтедоше никада да изиду с бојом на среду. А кад се је један пут нешто о том пред двореким саветником расправљало, рећи ће он добродушно:

— Херман је и сувише уман за своје године . . . Наслућује он, да се примиче време, кад ће се службеник морати мало да осврће на јавно мњење. Боље је, што ће имати при руци средства да задовољи том јавном мњењу или бар да га не дражи . . . Говори изврено пољски, зна пољску књижевност, па ако буде још имао државнога патријотизма очина, може се високо успети и све задовољити!

Поред пољских књига и Минино је срце постало осетљивије према туђој несрећи. Кад дозна, да је Пурцел каквога емигранта довукао у тамницу, окупи оца молити, да лено с њим поступи, или да га пусти. Добродушни двореки саветник често се је освртао на њезине молбе и онда би говорио саветнику:

— У Мине је златно срце! Не ћете ми веровати, како ме често доведе у велику неприлику. Не може да поднесе, да ко трни, па ма највећма заслужио . . .

И на брзо се пронео глас по месту о том

„осетљивом срцу“ Минину, као што говораше дворски саветник, и то јој беше на дику. Од тада беше она некако посредница између власти и несретника, који долажаху с том влашћу у неспоразумљење. У таким приликама прибегаваху Антонији Verleger-овој, а она би тркнула до Мине и с њом се посаветовала. А шта буде последица тога саветовања? За ручком, када Мина дода какво најмилије очино јело, примакне се та очина маза оцу, на га заштиткује, је ли јело било слатко, није ли кава, коју је она сама кувала, сувише непржена била и је ли најпосле непоштени Пурцел опет каквога опаснога злочинца, као неа на омчи, за собом довео.

Дворски саветник је збиља од свију највећма волео Мину. Дошло му у намет, да га не би можда Бог баш на том детету казнио за лаж. Еле накашљао се неколико пута, па ће рећи:

— Да, да ... тако је, дете моје ... јер видиш, да је право говорио Пурцел, да треба не-

кога бацити у тамницу ... само то је политички преступник!

— А шта је урадио? — питаше даље неустрашена Мина.

— Он ... он баш ништа није урадио! Ски-та се само, на крај!

— То ти је, као што вели Пурцел „ein passloses Individuum“. — Иде од двора до двора, Бог ће га знати за што!

— За то ваљда није заслужио, да га одмах стрпате у тамницу! — опирала се бранитељка.

— Видиш, дете моје, ти то не разумеш.... Сумња се на тог човека...

— Ах, сумње и увек сумње, то је ужасно! Ако ко Пурцла непреко погледа одмах је politisch verdächtig! Нека га ко очени, већ је gefährliches Individuum. Ко пред њим пљуне, Majestäts-Verbrechen! ... А то све иде на грбачу двореког саветника.

— Право велиш, чедо моје — одговори дворски саветник након дуга размисљања.

Господин Пурцел добио contre-ordre!

(Наставиће се).

ВРЕМЕ И ЗДРАВЉЕ.

Човек је здрав, ако сви делови његова тела стоје у свези, која им је потребна, и ако све функције у телу иду правим током. Није ли то до крајности тако, тело осећа ма и најмању непријатност, тело ма и најмање болује; страда.

Здрав човек је весео, вољан, расположен, јер у кући његовој, у телу, иде све по реду, иде све онако, како треба; он нема за то никаква ни узрока ни повода, да се тужи на ред и поредак у организму своме.

Једини је човек, који може знати, кад је здрав а кад је болестан. Друге животиње осећају само болест, оне знају само онда, кад им што није добро, јер се покуње и ни за што не маре; док су пак здраве, не показују ни чим, да им је добро. Што су пак и од њих неке у ванредним приликама веселе, не долази од здравља, већ што се

моментано осећају боље, приликама изазване, као: милошћу газдином, љубављу и миловањем газдаричиним, и другим чиме, које је све ван њих а ипак у њима изазива пријатне осећаје кратка века. Мала деца, док им се још није развило потпуно осећај, такођер су близу животиња. Дете је весело од природе, оно здравље показује тек пунаним ручицама и ружичастим обрашчићима а болест им читаш по целом држању њихову.

Врло је тешко створити и имати све оно, што се ште, да човек здрав буде. Наше тело је кућа врло пространа, врло велика; у телу нашем води се велика кућа. Као што је и иначе у великој кући тешко имати прави и потпун ред, тако је и у телу. Помислите само, колико и колико њих раде у телу, колико је ту мишића, колико живаца, па колико кретања различита, па куцања, па ударања, па грњења и руковања и — ни набројати

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

све не могу! Па да све то иде као наручено, као намазано! Тешко је и помислити на то па доста ретко то и бива!

Човек није никад потпуно здрав. Он се може добро осећати, може се осећати и потпуно здрав па ипак да то није. Врло мале алтерације не осети човек, шта више и јаче могу да пређу па да човек скоро и не осети, да што није као што би требало у радњи појединих саставних делова у тела му. Највише бива ово, кад поједини делови и сувише добро раде а други могу и не радити, као што треба; у тој се прилици радови и функције изједначе, па је човек у нормалном стању.

Уз то може много пута да се баш види на човеку, да није нешто као што треба па ипак да је човек здрав. Човек ће се осетити свагда рђаво, кад страда који од нежнијих органа, кад радња ових органа није као што треба. Зар је једанпут било, да се човек посекао, или да му је где отебло штогод, или да му је овде-онде избила бубуљица каква, да се полио чиме, рецимо киселином каквом, па да све то није му здравље пореметило. Ако је ово у јачем степену, свакојако задире дубље и дошире до нежнијих делова, па се човек може и сувише рђаво да осећа; чак и да у кревет легне, ма да ничега опасна нема.

Доста је људи слепих, доста и глухих, па има их, који немају ни пипање, ни мирис, ни кус, као што треба, па ти нису ипак болесни; слеп човек може бити здрав као тресак, ма да очи нису добре. Ни чула дакле нису од утецаја па само осећање о здрављу нашем.

И од узраста зависи, да ли ће човек осећати се болестан, јер оно, што је болест за децу, не мора бити болест за људе и обратно, човек може боловати од нечега, што мање дете и не осети. Старо је изложено друкчијим болестима него младо или човек у најснажнијим годинама својима. И само занимање даје често пута прилике, да се болест јави. Здравље зависи и од пола: мушкарац не ће боловати баш од исте болести, од које и женско.

Шта све може изазвати болест, не може се набројати. Безброј је ту узрока. Већ домаће прилике стварају нас здравијима или нездравијима; већ прва нега материна, већ прва брига очева, па милост сродничка, па ревност учитељска стварају нам повољније или неповољније прилике за здравље, за болест. А где су друштвене прилике иначе, па ношња, па храна, па пиће, па стан, па

и сам душевни расположеј — све то утиче на наше здравље.

Из свега овога видимо, да здравље зависи од многих фактора. Фактори ти су или унутрашњи или спољашњи; и унутрашњи и спољашњи могу бити врло различити: све се ни набројати не да. Не мислимо даћати се ни мало унутрашњих фактора, јер нисмо кадри то учинити а не можемо говорити ни о свима спољашњим факторима, од којих здравље зависи, јер би то био посао дуга времена и дуга премишљања и студирања, задовољићу се тек једним спољашњим фактором, а то је време.

У развоју доба године време је различито, у разних крајевих време је друкчије. Годиншње доба и клима утичу дакле на наше здравље.

Неке болести јављају се само у одређено доба годишње. Кад у пролеће почне дувати суви и хладни горњак: северни и северо-источни ветар, више је запаљења плућа него у зиму и у лето, јер тада човек лако и лакше озебе, расхлади се. Ревме јављају се јаче у дубоку јесен, зиму и пролеће, јер су та времена хладнија и опет за назеб згоднија. Лети је ређе ревме а исто тако и запаљења плућа, а разлог је врло јасан; тада је топло свуда и свагда па нема разлога назебу.

Пуно је места, у којима се неке болести потпуно одомаћиле па и не престају никада. Кажу, има грозничавих крајева; грозница ту никад не престаје, па кад почне хватати а она не зна, шта је доста, никад краја, особито, ако почне хватати између госпојина. Оваке отегну и по по године, целу зиму није човек миран; који дан пропусти па онда опет држи по ново. Други предели не знају готово ни шта је то грозница, можда тек по имену, а да је когод боловао од ње, ни спомена. Грознице, које долазе са стомака, не могу се овамо узети, јер стомак се квари многим јелом и претоваривањем а тога код ждера може бити и у најздравијим крајевима и у најздравијој клими.

Зар један од вас читалаца нема на себи већ календар, што но се каже. У данашње дане и у оваким приликама редак је човек, који не пати од какве болести, која се редовно јавља, пре него што ће се време променити. Слободно смемо казати, да је реуматичан сигурнији барометар за промену у времену, него прави барометар, јер оно болесно место много је осетљивије на промену него жива у барометру. Колико је њих само, којима севају ноге на промену у времену, особито, ако ће захладити или ако ће влажно време

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

наступити. Другима плећа пате од ревме, па тај ће по осећајима у плећу лако погодити, да ли ће бити кише, буре, у опће, да ли ће се време променити. Кад се ово узме с једне стране, није баш ни зло, јер таки болесник не мора загледати у несигуран календар или чак и у вечити па да зна, сме ли се латити каква посла, који зависи од времена, али с друге стране, кад се узму на ум болови, севања па онда и она досадност и непријатност у читаву телу од ревме, онда благо сваком оном, који је још сачуван од ове болести.

Ови непријатни и особити осећаји долазе свагда отуда, што промена у ваздуху, била она у притиску или у влази или у температури, изазива свагда промену пре свега по површини тела а за тим се промена та миче и дубље кроз поре у кожи; и унутрашњи делови могу дакле патити због спољашњих промена. И то је сваком познато.

Како нам је и душа натуштена, кад је небо суморно, знаде сваки. Облачно време је од јаког утецаја на душевно расположење а по томе и на здравље. Човеку је немило и живети и чисто је болестан а не може се казати, да му је наступио у телу какав поремећај у равнотежи међу појединим деловима. Много пута је човек жељан кише баш себе ради, у летњој омари се већ сав уморио, уклатио, па једва чека с неба мало разблажења и баш му прија, но ако киша отатањи па успада по неколико дана, човеку је исто тако непријатно, још горе него и пре, у омари истина али ипак под ведрим небом. У јесењој је тоњи тако исто човек болестан.

Па од куда, да мутни дани тако убијају живот у човека? Правога разлога знаћете и сами, кад вам прво кажем, да је оно јарко сунце право „животвореће“ сунце. Све процесе, који се у човеку збивају, изазива у последњој линији сунце својом топлотом и својом светлошћу. Не допире ли сунчева светлост, процеси се мењају а тиме и здравље наше или бар бар осећање и расположење наше.

Време дакле утиче и на расположење а по томе и на здравље.

Особито велик утецај приписују влажном времену, па била влага по земљи самој а била у ваздуху. У ваздуху је влаге у свако доба мање-више, али ако је много ње туда, од знатна је утецаја на здравље и на болести врло многе.

Данас је са свим доказано, да влага и магла преносе неке болести, то морају бити особито оне,

којима се заметци као ситне, преситне животињнице или гљивице у влази осећају неисказано добро, које баш у влази напредују и множе се.

Експериментом је даље доказано, да магле кваре прилично ваздух тиме, што умножавају угљену киселину у њему. Вода и влага радо упијају угљену киселину, која је по плућа врло шкодљива и опасна. Угљене киселине прави се у природи у опште врло много но она се разлази по целом ваздуху, ако је овај сух; није ли сух, она се куши у влази и човек удише прво влажнији ваздух но што треба а друго са тим влажнијим ваздухом удише свагда и више угљене киселине. Киселине угљене је од прилике четир дела у десет хиљада делова ваздуха у редовним приликама, међу тим прошле године било је ње једнога јако магловитог дана у Лондону скоро шеснаест делова у десет хиљада делова ваздуха, а то је скоро четир пута више него обично. По здравље је ово јака промена морала бити.

У магли је свагда више прашине, чађи, дима и других ствари. Баш не давно је доказано да ће у опште што падати, као да ће и магла само онда постати, кад је у ваздуху ма каквих чврстих тела. Из овога доказа имамо с друге стране врло поучан закључак. Ја га по Бенту наводим: Кад у ваздуху не би било никад чврстих делића, небо би нам свагда било модро и на земљи би сјало сунце непрестано, у целом дану; никад се облака не би направило. Дивота би било, али загледајте мало дубље! Кад би овако остало, онда би се паре све више купило у ваздуху, небо би бивало све модрије, али би и људи ишли све кроз влажнији ваздух, те би на последак и страдали: не само да би људи били вечито мокри него и све друго на земљи. Конац би томе био, да би се земља морала променити и површином својом и производима својима: све би морало друкчије бити. Али.

И саме сумпорне киселине имаде у влажном ваздуху и у магли.

Пошто човеку за дисање треба чистог ваздуха па да здрав буде, то је чисто, да ваздух пун непотребних ствари мора штетно утецати, кад га удишемо. Уз то сунчева светлост не пробија ни кроз маглу до нас, а мало час рекосмо, да су онда и процеси у телу друкчији, који баш не морају штетни бити, али се ипак мењају а то не годи ни телу ни души.

Влажно време и са друге стране мења нам здравље. Кад човек иде кроз маглу, онда му она

пада на тело а вода свагда хоће да се испари. На парење трони се топлота и магла ту топлоту извлачи увек из нас. Познато је доста, да нас у влази језа хвата, неки зимогроз! У влази пати дакле и наша телесна или животињска топлота. Да је човек здрав, топлота та не сме се мењати, а мења ли се та и најмање, све се у телу мења а тиме здравље руши.

Магла је дакле од јака утецаја на здравље а по томе и на живот. У којима су крајевима честе и јаке магле, мора здравље у становника лошије бити и помор већи.

Напоменуо сам већ, да здравље зависи и од притиска у атмосфери а сад још коју о томе. Човек се миче у обичном ваздуху весео и задовољан, но доспе ли у густ ваздух, који по томе мора и тежи бити, он не може да издржи; радници под водом, гњурачи у звону, не смеју дуго остати, јер им је чак живот у опасности а не само здравље. Исто је тако и са ретким и по томе са лакшим ваздухом; у ваздуху слабога притиска не могу људи такођер дуго издржати. О томе сведоче и сувише ваздухопловци, кад приспеју у одређен ваздух. За здравље треба дакле ваздух одређене густоће; није ли то, нема ни потпунога здравља.

Све оно дакле, што мења притисак ваздуха, мора изазивати и промену у здрављу. У атмосфери највише и најчешће мења јој густоћу топлота: са променом топлоте у ваздуху долази и промена у притиску. Но промена у топлоти у атмосфери диже свагда ветар; тако смо дошли још на један фактор, од којег нам здравље зависи. Ветар а с њиме и притисак атмосферски равна доста нашим здрављем.

Испитивачи и бележници развога времена хтели су и у томе наћи бар какве такве правил-

ности и везе са здрављем. Позната сада већ болест инфлујенца дала им је лепе прилике за то. Резултат би био у овоме: ветар носи ту болест и преноси из места у место. Године 1889. на 1890. почела је болест на истоку европском — обично тамо и почиње — а туда је ваздух увек јачега притиска био. По законима метеоролошким ваздух се са места јачега притиска увек разилази у околину и иде на ону страну прво, где му је пут отворенији. Са истока европскога врата су ветру свагда отворена на запад, за то се инфлујенца ширила све више на запад и то са ветром. Према томе може се слободно узети, да се болести, које ветар само преносити може, шире увек са места, где је ваздух јачега притиска; није ли на тим местима заметака болести, ветар не носи ни болести. Но и сам ваздух јачим притиском својим и без икаквих заметака и клица у њему покренути може болести. Све оваке болести морају бити мање-више једнаке врсте.

Није нам дакле источни и североисточни ветар само због тога опасан, што је већином хладнији но и због тога, што је јачи те лакше носи болести. Западни ветрови носе већином влагу, те не би ни они повољни били, но до нас се ови ветрови морају доста очистити, јер сви чврсти саставни делови већином падају пре, но што ветар до нас доспе.

Од скорога времена науци о времену задатак је и то, да нам каже, како стоји време са здрављем нашим а не само, да нам колико толико предскаже време у најближој будућности. Овај задатак није метеорологија још решила али сваким даном све више података купи, те ћемо из тих података моћи и законе хватати, који ће нам говорити, како стоји време са здрављем или обрнуто здравље са временом.

Стеван Милованов.

УМЕТНОСТ

СВЕТИ САВА БЛАГОСИЉА СРПЧАД.

Слика Ђорђа Крстића.

Шо нарукбини кр. српског министарства просвете израдио је Србин сликар Ђорђе Крстић пре неколико година слику, како св. Сава благосиља Српчад. Ту је слику српска штампа онда топло поздравила и усвојивши пресуду кр. српске академије веома по-

вољно оценила. Како је од тада више времена прошло, сматрамо за дужност приказати нашој публици ову слику сад, када веома добра олеографска репродукција полази у српски свет. Говорило се колико му драго против олеографије, она, и ако нема онаку вредност као оригинал

руком рађена копија, ипак улази у сваку кућу те је по трајности и јефтиноћи управо једино и најјаче средство да се уметничка творевина популарише онако како заслужује по заносној и племенитој идеји, коју приказује, па кад је још уметнички израђена те слику верно и тачно репродукује као н. пр. ова, што је познати трговац у Загребу Петар Николић издао, онда се неће нико устручавати, да је поздравља као напредак на пољу наше уметности.

Ово мислимо да је потребно споменути као увод, да нам не би нико замерио, што се на основу олеографске копије латисмо да прикажемо споменути лепу алегију.

Идеја слике је приказ евесерске слоге у слављењу и благодарном величању Савиних заслуга за ерску просвету и приказ трајности његова благослова из minulih векова у нашим данима.

Идеја је дакле веома сретно замишљена а, као што ћемо ниже разложити, сретно и достојно и изведена те оправдава оне наде, које је у Ђорђа Кретића положио ерски свет, кад је оно пре много година са својим уметничким првенчетом пред свет изишао.

Пред отвореним вратима храма у препрати краљевске лавре Студенице сакупили се представници целог народа ерског у особама младих из свих крајева Српства у карактеристичним оделцима. Сви лепим покретима и побожним држањем концентришу своју пажњу — и тим и пажњу гледалаца — на свога великог просветитеља.

У средини слике стоји св. Сава, приказан у моменту, када после проповеди слова божјег светом десницом благосиља омладину ерску, за коју је као добри настир полагао душу своју, до њега с десне усправљено приказан је Шумадинац а до овог Црногорац, први како побожним погледом слуша речи светитељеве а други се, обузет тајанственим утиском чина, на колени спустио. С леве стране свечеве онако веома красно замишљену групу, мајку Косовку, како у наручју држи своје одојче, које задивљено прати свечеву сјајну појаву, а сестрица скромно и накливно до мајке стоји. Средњу групу побожне Срчади сачињавају: Бачванин, Босанац, Сремац и Банаћанин, који делом клечећи делом скромно наклонени прихваћају благослов свога архинастира. Више њих с десне стране стоје груди уз груди Херцеговац и син старе Србије

а до ових се виде ликови Маћедонца и Далматинца.

Често наплазимо на слике старе византијске школе, на којима су приказане поједине особе, цареви, великаши и т. д. како одају своју пошту Спаситељу или другом којем светитељу. И ако је ово поштовање излив чисте — рекао би — особне религиозности, ипак је стара православна црква примала такве слике и радо њима украшавала своје храмове. Наша се слика разликује од споменутих вотивних икона тиме, што је на њој приказано слављење св. Саве израз љубави целог народа према том угоднику божјем а то је моменат, с којег држимо да је слика претрпела и као икона за народну цркву више и боље него оне прве.

Ни један Србин неће се моћи отети великом утиску, кад први пут ступи у стару коју ерску цркву, а зацело ће тај утисак још силнији бити, кад овакву цркву види напуњену и оживљену бићима из оног поносног времена те комад славне му прошлости пред очима му васкрсне. Не треба се дакле чудити, да и ова слика својом импозантном архитектуром, сјајним стубовима као носиоцима идејалног кубета, који симболише јединство, моћно делује на фантазију гледаоце, која слику величанствено допуњује, кроз отворена врата храма лети, да се тамо онаја лепотом и богатством утвари, слика и јасних одежа.

Израда слике је тачна и дубоко промишљена, склад боја је фин и доследан те ни у најмањој епитизи не квари хармонију. Изврсно је репродугована и мистичка полутама, која се у црквама онако. Највећа врлина Кретићеве слике по нашем су мишљењу ванредно добро погођени типови ерски, који својом франтаном верношћу надмашавају мал не све досадашње уметничке творевине у овом жанру. Ликовима се по изради достојно придружују одела како својом верношћу тако и мајеторском материјалистичком израдом и топлим синхронним бојама. Концепција самог лика светитељева врсна је те је далеко наткрилила византијску школу, која утиче једино својом мирноћом и импозантним мерама, а ипак се није са свим одрекла лепших традиција њених. Мислимо да нисмо сувише смели, ако кажемо да је ово дело прави почетак наше ренесансе на црквеном сликарству.

Ваља нам се још обазрети на лепу, неуспешно групирање побожне Срчади, које такођер

www.unib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сведочи, како је дубоко схватио уметник свој задатак. Нама се чини, да је сликар намерно одвојно Шумадинца од Црногорца као репрезентанте слободних српских држава од осталих племена, што националну слободу још не уживају. Дакако да је тиме добио на вешт и природан начин слободна простора те је могао приказати сву фигуру Светитељеву. И остала Србадија, чини нам се, групурана је по сличности карактера и по топографском положају дотичних племена.

Из свега што наведосмо јасно излази, да слици као таковој нема нити може бити замерке.

Сваком човеку урођена је потреба, да о оном, што му се у форми осећаја приказује, или о идејама које у својој унутрашњости гаји, себи створи видљив приказ, па се онда, знајући да нема техничке способности да ту идеју или осећај оживотвори, веома радује, кад види, да је други исту идеју приказао мање више у таквој форми, какова је њему лебдила пред духовним очима. Радо констатујемо да ова слика мора у том погледу задовољити сваког Србина, јер — потпомогнута уметничком и историјском традицијом, која у једнакој мери постоји у тво-

риону и у гледаоцу — одговара по изради како народном духу и укусу тако и захтевима уметности. Не сме се изгубити из вида, да се индивидуалност оног што дотичну идеју ствара и чисто национални моменат, који живи у традицији, не смеју сукобити. За то и видимо, да нас н. пр. слике из нашег живота, приказане кичицом страних сликара, који своју индивидуалност морају тек у склад довести са захтевима националног момента, ретко загреју тако као слике уметника Србина, о ком знамо да је приказао своју идеју с истим осећајима, с каквим бисмо је ми приказали, о ком знамо, да није из мржње или равнодушности претерао а и ником за вољу ласкао.

У уводу споменуемо, да је олеографска копија врло верна и тачна те сад на крају истичемо, да је према томе цена (30 фор. на месечне отплате) заједно са елегантним оквиром доста јефтина, те се надамо, да ће се свака српска кућа пожурити да је набави као достојну другарицу „Босанским Бегунцима“, „Херцеговачком Робљу“, „Рањеном Црногорцу“ и другим сликама, које је такођер дао израдити и умножити исти Србин Петар Николић.

Панселинос.

К О В Ч Е Ж И Њ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

Српска краљевска академија. *Споменик XVII. У Београду у државној штампарији краљевине Србије 1892.* — На 4-и страници 198. — Цена 4 динара. — Разна је грађа овога Споменика. Већина се прилога тиче српске нове историје; они су добро дошли историк, који узбуде писао историју овога века. Нарочито се у овом одликују прилози Чедо Мијатовића „Један конзулски извештај о Србији год 1837.“ и „Кнез Милош и ауковик Хоџе“, заступник енглескога двора у Београду; они нам бацају више светлости на политичке прилике у Србији год. 1837 до 1839 као и на тадашње материјално стање нашега народа, о ком немамо много података. Мале је прилоге, али интересан „Белешке о Србији, које је оставио гроф Адолфо од Карамана у октобру 1829. године. Предмет је и овде кнез Милош и неколико људи, који су обично уз кнеза. Неколико је речи посветио и Вуку, као писцу историје. Сем овога превода Милићевић саопћи још „Прилози за историју од 1810—1827.“; то су разна писма, дипломе, „свидјетелства“ и т. д., све из онога доба. Њему су била позната још при изради „Кнежевине и Краљевине Србије“ и „Номеника“, у којима их је употребио. Поваковић нам

на првом месту овога Споменика приложи „Шест службених писама из првог устанка 1809—1812 из некадашње архиве војводе Антонија Пљаквића“, која је добио од Ђен. Хрватовића П. Срећковић у српском преводу саопћи „Мараши-Али-Пашино писмо султани 1815. године и ферман Мехмеда II од 1587.“ Ферман је дат Хиландару ради безбедности и да могу прибирати милостињу за Хиландар по свој европској Турској. Марко Драговић наставља оно, што је започео у Гласнику 73., да објављује „Грађу за историју града Риена“. Поениковић саопћи: два писма владике Данила (од 1813. — 1817. године), писмо патријарха Арсенија четвртога од 24. дек. 1742., два писма митрополита Павла Пенадовића (једно Дионисију Поваковићу епископу будимском од 18. дек. 1750, а друго Арсенију Радивојевићу епископу пакрачком од 12. дек. 1766.), два писма Доситијева синовицу Григорију (од 28. април 1801. и од 18. јуна 1805) и пет писама Павла Соларића Арсенију Ковачевићу. Одакле су ова сва писма преписана, не знамо, јер нам је преписивач пребукао речни. Чудимо се само академији, да и она претметну с ума да то помене. Свакако мени се чини, да се овим издавањем појединих писама од стране академије само граде два посла. За што ентитизирати? Зар Академија не би могла предузети не

баш тежак посао — да изда збирке писама појединих знатних људи, као н. пр. Доситијева? Не би ли био то захватан и леп посао, достојан једне Академије, издати критички сва Доситијева писма, која су до сада којегде штампана, често и погрешно? Зар се тим не би учинио корак даље да добијемо критичку биографију тога нашега јединога философа XVIII века?

Беч.

Б.

„Соко“ илустрован календар за годину 1893., која је проста те има 365 дана. Уредник проф. Јован Гршић. Цена 40 новч. Год. I. У Новоме Саду. Издање књижаре Луке Јоцића. вел. 8-а. стр. 160. — Прва је година, како је полетео „Соко“, али се — услед чега, не ћу да испитujem — није високо уздигао.* Осим два три чланка, остале ствари су или већ штампане или су мале вредности. Лепа књижевност заступљена је причом Драгутина Илића: Игуманова сен (штампана у „Стражилову“) цртом Веље М. Миљковића: Тетка Митра, чији је предмет са свим обичан, и лепом цртицом Бранка Рашића: Тојина стена. Песамa има пет: „Рађање сунца“, од Светозара Манојловића; „У ноћи“, од Алексе Шантића (чудно изгледа, кад се у песми скраћују речи; тако је у овој песми штампано: „Преко српских гора, преко срп. страна“!); „Чобанин“, превод Јов. Живојновића; „Шетња једног степнографа по вашару“ и „Врачара“ од Љуб. Ненадовића (обе су прештампане). Осим тога има још три загонетке у стиховима. Јов. Живановић је лепо испривчао, како је постао пчелар, описао свој пчелињак и изнео користи од пчеларења. Књижевност је заступљена лепим чланком Тих. Остојића: Вук Стефановић Караџић, у ком је изнет живот, рад и заслуге Караџићеве. Требало је само мање бројева (година и т. д.), кад је намењено народу. Осим тога време је већ ваљада, да се о распри између Вука и Светића хладније суди. „Полемика“ између Светића и Вука погрешно је изнета; оне стихове на крају није никако требало метнути, За поуку се побринуо проф. Стева Милованов испривчавши народу — познатим својим начином — о отровима и поучивши га, како се лечи од њих. Бранислав Станојевић описао је у лепом чланку: Хајдук-Вељко, дела и живот великог јунака из рата за ослобођење. Требало је само изоставити оно, што се историјом не да потврдити. Учитељ Јован Кнежевић проговорио је неколико речи о кућевном и школеском образовању. На крају је додано: „Мало шале“ (nomen et omen!). А. М. М. проговорио је о новим новинама. У календару се налази и шематизам српске православне митрополије ерсеко-карловачке. Требало је и у опису слика и ликова избећи погрешке, те не споменути, да су се Срби „на позив“ цара Леополда доселили овамо, и да су „наследници Арсенија Јовановића Шакабенте носили назив патријарха, те је тај назив остао до данас“. — Слике у „Сокоду“ осим једне-две све су старе и познате. Издање је лепо.

Беч.

С.

* Та, за бога, *иолегарац* је још. У.

САДРЖАЈ: Песништво: Под Медведником. Није суђено. Ни из чега. Црвена капа. — Поука: Време и здравље. — Уметност: Свети Сава благоиља Српцад. — Ковчежић: Књижевни прикази. Књижевне белешке. Читуља.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваке недеље на читаву табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. за по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 12 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожића у Београду.

Издаје књижара Луке Јоцића.

Штампарија дра Павловића и Јоцића у Новом Саду.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

+ Као што је јављено у прошлом броју овог листа, изашла је у Бечу у издању Хартлебенову књига др Курта Хасерта „Reise durch Montenegro nebst Bemerkungen über Land und Leute“, 1893, на вел. 8 ни, 236 страна са тридесет пишчевих снимака и с картом Црне Горе 1: 500.000. Писац се неко време бавио у Црној Гори ради географских проматрања и ово је део његова рада, од кога су неки одломци већ раније изишли у појединим немачким часописима. У својем се причању Хасерт дотакао и Херцеговине, те нам прича о Фочи и Гацком, о напретку „Neu-Oesterreich“-а, а и неку проговори и о мухамеданским Србима, како он вели. (За чудо да не послуша Казајеве теорије а ни Ишнове, који у свом најновијем делу — без потписа — „Novi Bazar und Kosovo“ вели, да је све до Скопља само „bosnische Stamm“, а од српскога ни трага!). —

+ У Београду штампана је Пере П. Ђорђевића прва свеска „Теорије књижевности“, намењене за више разреде средњих школа; у њој је Стилистика и Реторика. О овој лепој књизи рећи ћемо неку у броју, који за овим дође.

— Као што смо приватно извештени, покрећу Алексеа Р. Шантића и Свет. Коровић у Мостару нов лист за децу. Лист ће се звати „Херцеговче“.

+ У Mémoires de la société de Linguistique de Paris а у 1. и 2. свесци чланак је Р. Boyer-а и А. Meillet-а „Sur l'une des origines du mouvement de l'accent dans la déclination slave“. У истој свесци F. G. Möhl даје „Notes slaves“ и то 1. Slavon. supati „dormir“. 2. bulgare gi „aux“ gu „elle“ и 3. bohémien pivu „bière“.

+ Откривање споменика на вису сланкаменском да-ло је повода, те су неколико немачких (аустријских) војних листова о том проговорили. Тако „Die Reichswehr“ у бр. 375 „Enthüllung des Denkmals bei Slankamen“, Militär-Zeitung у бр. 30 „Enthüllung d. Siegesdenkmals b. Neu-Slankamen и Armeeblatt у 33. броју „Die Schlacht bei Slankamen (19. August 1691)“.

— „Vienac“ у 46. бр. јавља о новом издању народних песама из *Босна и Херцеговине* од Јукића и Мартића, те вели: Priznata је вредност и љепота ovog hrvatskog narodnog blaga. Martić и Jukić posabraše ponajljepše biserje nar. pjesništva u krajevima, gdje nam je jezik narodni najljepši и најчистiji. — Žalimo, što и u naslovu knjige nije istaknuto hrvatsvo tih pjesama. Ne bi li se to moglo u drugom svesku izpraviti? — Шта да вам за ово писање кажемо, небраћо!? Кутаћемо и забележити само, да је то написала непристрасна рука братскога нам народа хрватског!

ЧИТУЉА.

Фридрих Хелвалд, немачки новинар, географ и прослављени културни историк, коме Словени много дугују са праве му научничке објективности, којом је писао о њима и са дела му: „Die Welt der Slaven“, у коме је исцрпно описао словенски свет. (В. 19. брџ „Стражилова“ од ове године на стр. 303.).